

Uniós kérdések az ír népszavazás után

Vida Krisztina

A lisszaboni szerződést több mint 53 százalékos részvétel mellett egyértelműen (53,4-46,6 százalékos arányban) elutasító írországi népszavazás után az Európai Unióval foglalkozókban egyszerre két alapvető kérdés fogalmazódik meg: *miért* történt ez, és *hogyan tovább* unió?

Kezdjük tehát a *miért*tel. Ehhez három kérdéskört érdemes megvizsgálni dióhéjban: Írország belső politikai és gazdasági helyzetét, az Európai Unió (és ezen belül a lisszaboni szerződés) megítélését az ír közvéleményben, illetve a népszavazásra felkészítő kampány jellegét. Ami az első szempontot illeti, az Európai Unió sikerországa az utóbbi időben mind belpolitikai, mind gazdasági problémákkal volt kénytelen szembenézni. A belpolitikában egy korrupció-gyanús ügy miatt távozni kényszerült az amúgy igen nagy népszerűségnek örvendő Bertie Ahern miniszterelnök, akinek a nevéhez (a korábbi két ciklus alatt) olyan jelentős eredmények fűződtek, mint a rendkívül dinamikus gazdasági növekedés, a magas munkanélküliség látványos csökkenése, illetve az észak-ír békefolyamat megerősítése. A miniszterelnök távozására és utódjának hivatalba lépésére május elején került sor – alig öt héttel a népszavazás előtt. A belpolitikai problémák mellett a gazdaság látványos lassulása is a kedvezőtlen hangulatot erősítette az elmúlt három év átlag 5-6 százalékos növekedési üteme helyett idén ez a mutató várhatóan alig haladja meg a két százalékot. Az okok vizsgálatának második szempontjához az Eurobarometer felméréseit érdemes idézni. Ezek azt támasztják alá, hogy az írek rendkívül pozitívan viszonyulnak az EU-hoz: az uniós tagság támogatottsága csak Luxemburgban és Hollandiában magasabb, mint az Írországban mért 74 százalék. Még ennél is többen (87 százalék) vélik úgy, hogy az ország profitált a tagságból, ami pedig a legmagasabb érték a 27-ek körében (a 2007 őszi kutatás alapján). Rá-

adásul ezek a trendek az elmúlt két évtizedben töretlenül tűnnek. Mindebből jól látszik, hogy a negatív népszavazás távolról sem jelenti az EU elutasítását az ír választópolgárok körében. Az elutasítottságot tehát le kell szűkíteni magára a lisszaboni szerződésre – annak formai és tartalmi szempontjaira. Mindkettő téma volt a kampány során. Ami a formai szempontot illeti, itt valóban nehezen védhető a lisszaboni szerződés, amely sokkal kevésbé átlátható, és sokkal bonyolultabb, mint az alkotmány szerződés volt. Ezt vissza is igazolta egy röviddel a népszavazás előtt készített felmérés, amelynek értelmében ezer fős mintából 35 százalék biztosan nemmel készült szavazni: 30 százalék azért, mert nem ismerte/értette a szöveget. Brian Cowen, az új miniszterelnök egyébként egy televíziós beszélgetésben szintén kénytelen volt elismerni, hogy ő maga sem olvasta elejétől végéig a szöveget, és annak eredményeire vonatkozó néhány konkrét kérdésre sem tudott választ adni. Mindezt tetézte, hogy a szerződés melletti hivatalos kampány nem volt elég meggyőző, és az EU jövőjét megalapozó dokumentum helyett inkább az EU-tagság eddigi előnyeit hangsúlyozta. Bár a parlamenti politikusok országjáró körútjaikon egyöntetűen igyekeztek kampányolni az igen mellett (a parlamenti pártok közül csak a négy mandátummal rendelkező Sinn Fein nem támogatta a ratifikációt), a választópolgárok fogékonyabbak voltak az egyre erősödő ellenkampányra. Ezen belül az egyik legbefolyásosabb ellentáborra a tavaly alapított (és alapvetően nem EU-ellenes) Libertas nevű civil szervezet nőtte ki magát. A szervezet az elutasításra buzdító nyolc pontjában többek között ezeket hangsúlyozta: „az uniónak nem demokratikus úton választott elnöke és külügyminisztere lesz”; „Írország szavazati súlya megfeleződik, Németországé megduplázódik”; „Írországnak nem lesz állandó biztosa”; vagy „az uniónak nagyobb beleszólása lehet az adó-

ügyekbe”. A Libertas hangzatos kritikája mellett elhomályosult például, hogy az ország legjelentősebb gazdaszervezete, az Ír Agrártermelők Szövetsége – igaz, szinte csak az utolsó pillanatban – véleményét negatívról pozitívrá változtatta, és tagjait a támogató voksolásra szólította fel.

A *hogyan tovább* kérdésére az európai döntéshozóknak belátható időn belül választ kell találniuk. Az ő szempontjukból itt két tényező merül fel. Egyfelől arra kell koncentrálni, hogy az elmúlt hatévnyi folyamatos erőfeszítés eredményeként megszületett, mind a 27 tagállam vezetői által jóváhagyott, és 18 országban már ratifikált dokumentum hogyan ne vesszen kárba. A lisszaboni szerződés ugyanis mind a további, a mainál olajozottabb, hatékonyabb, egyben demokratikusabb működést, mind az újabb tagállamok felvételét alapozta volna meg. Annak ellenére, hogy a szerződés szövege – annak áttekinthetlensége miatt – jelentős visszalépés az alkotmányszerződéshez képest; ez testesítette meg az adott helyzetben konszenzussal elérhető legjobb megoldást, amit tehát nagy kár volna egyszerűen a szemétkosárba dobni, és a nulláról kezdeni az egész reformfolyamatot. Másfelől viszont a tagállamok vezetőinek ugyanígy figyelembe kell venniük a nép szavát is. Ha az unió demokratikus államok közösségének vallja magát, amely maga is a demokratikus értékek alapján áll, akkor óriási hiba lenne pusztán azzal érvelni, hogy a közel félmilliárdos uniós népességnek csupán töredéke állja útját a szervezet boldogulásának. Ráadásul azt a kérdést is feltehetjük, hogy miért érne kevesebbet az írek nemje a francia és a holland polgárok elutasításánál, ami két év rákészsülés után a szerződés újragondolását váltotta ki? A két alapvető és egyformán fontos szempont kiegyensúlyozásában és a megoldás megtalálásában természetesen kapóra jönnek az EU történetéből ismert precedensek. Itt a dán maastrichti népszavazás és az ír nizzai referendum között kellene megtalálni a kiutat: vagyis nem lehet újranyitni a szerződés legfontosabb újításait, és csak az írek számára megfelelő különutas formulákat bevezetni, de ugyanígy azt is el kell kerülni, hogy a szerződés változatlan formában kerüljön újra az ír polgárok elé. Az előbbi természetesen a többi 26 tagállam féltékenységét válthatná ki, mert mindenkinek vannak egyéni problémái a szöveggel, míg az utóbbi a népfelség elvének karikatúrája lenne. Az a köztes megoldás viszont elképzelhető, amelynek értelmében egy, a speciális ír érdekek védelmét megerősítő nyilat-

kozat csatolását követően ismételnék meg a népszavazást. Mindeközben folytatódhat a ratifikáció a többi nyolc tagállamban is, ami, ha mindenhol sikerrel végződik, akkor immár jelentős nyomás alá helyezné az EU-tagságból annyit profitált ír választópolgárokat is. Az itt felvázolt forgatókönyv az előbbi szempont, vagyis az eddig elért reformeredmények megőrzését valósítaná meg. Azonban az sem zárható ki, hogy a francia és a holland nemek után B-tervként újtára indított lisszaboni szerződés ismételt leszavazása egy referendumon már nem vezet egy ilyen jellegű C-tervhez, hanem a szerződést egyszer s mindenkorra elvetik. Ez esetben is folytatni kell a reformokat, de talán sokkal kisebb lépésekben, egyszerűbb jogi megoldásokkal megalapozva.

De bármi is legyen a jelenlegi patthelyzet kimenetele, elérkezett az idő, hogy mind az uniós intézmények, mind a tagállamok levonják a három éven belül bekövetkező három negatív népszavazás tanulságait. Ez pedig akár ilyen egyszerűen is összegezhető: a kommunikáció és a párbeszéd javítása. Az Európai Unió működését és tevékenységét, eddigi eredményeit és a közeljövő kihívásait végre a mindennapi hírek, elemzések és nyilvános viták tárgyává kell tenni. Az uniót valóban sokkal közelebb kell vinni a polgárokhoz – hiszen a felmérések általában pozitív korrelációt mutatnak az unió ismerete és támogatása között. Ez egyben egyfajta válaszként is felfogható a *miértre* és a *hogyan továbbra* is – és ennek gyakorlati megvalósítására hamarosan kiváló alkalmat kínálnak a 2009-es európai parlamenti választások.

* * * * *

Eddig megjelent számaink megtekinthetők és letölthetők a www.vki.hu honlapról